

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาแนวทางส่งเสริมความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี และเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี แบ่งการศึกษาเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลทั่วไปของนักศึกษาครูและระดับความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาครู กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาครู ชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ที่ศึกษาอยู่ในปีการศึกษา 2561 จำนวน 202 คน ได้มาจากรีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage sampling) ซึ่งมีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้สูตร Yamane (1973 : p. 725)

ตอนที่ 2 แนวทางการพัฒนาความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี มีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี กำหนดผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 10 คน ประกอบด้วย 1) ตัวแทนผู้บริหารคณะครุศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ประจำปีการศึกษา 2561 จำนวน 2 คน 2) ตัวแทนผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิทางการพัฒนา นักศึกษาครู จำนวน 2 คน 3) ตัวแทนคณาจารย์คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จำนวน 4 คน 4) ตัวแทนนักศึกษาครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จำนวน 2 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผล

จากการวิจัยครั้งนี้ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผู้ตอบแบบสอบถามคือนักศึกษาครูชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ที่ศึกษาอยู่ในปีการศึกษา 2561 ได้แก่ สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย สาขาวิชาการศึกษาพิเศษและภาษาอังกฤษ สาขาวิชาคณิตศาสตร์ สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา สาขาวิชาพลศึกษา สาขาวิชาฟิสิกส์ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ สาขาวิชาภาษาไทย สาขาวิชาเคมี สาขาวิชาสังคมศึกษา จำนวน 202 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 77.2 ส่วนเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 22.8 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนส่วนใหญ่ มีเกรดเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.00 – 4.00 คิดเป็นร้อยละ 60.4 รองลงมาคือเกรดเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 2.00 – 2.99 คิดเป็นร้อยละ 39.6

2. นักศึกษาครูมีระดับคะแนนความฉลาดทางสังคมโดยรวมอยู่ในระดับสูง มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.01 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.35 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า นักศึกษาครูมีระดับคะแนนด้านการตระหนักรู้ทางสังคม อยู่ระดับสูง มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.17 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.34 โดยส่วนใหญ่มีระดับคะแนนความฉลาดทางสังคมรายข้ออยู่ในระดับสูง ยกเว้นข้อการเข้าใจผู้อื่น อยู่ระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.94 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.55 ส่วนด้าน

การรู้คิดทางสังคม อยู่ระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.96 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.40 โดยส่วนใหญ่มีระดับคะแนนความฉลาดทางสังคมรายข้ออยู่ในระดับสูง ยกเว้นข้อการรู้คิดในพฤติกรรม อยู่ระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.70 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.58 และด้านการมีทักษะทางสังคม อยู่ระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.89 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.47 โดยส่วนใหญ่มีระดับคะแนนความฉลาดทางสังคมรายข้ออยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นข้อการแสดงออกทางสังคม อยู่ระดับสูง มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.05 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.43

3. จากการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ได้ผลดังนี้

3.1 แนวทางการพัฒนาด้านการตระหนักรู้ทางสังคม ควรส่งเสริมสนับสนุนให้นักศึกษาลงชุมชน โรงเรียน หรือได้สัมผัสกับสังคมภายนอก มีการจัดกิจกรรม จัดอบรม จัดค่าย หรือโครงการที่ช่วยเสริมความฉลาดทางสังคมให้แก่นักศึกษา เพื่อรับรู้ และเข้าใจอารมณ์หรือความรู้สึกของผู้อื่น รวมถึงการมีโอกาสสัมผัสกับโรงเรียนเพื่อเรียนรู้การตระหนักรู้ทางสังคมของครูหรือผู้อำนวยการในโรงเรียน

3.2 แนวทางการพัฒนาด้านการรู้คิดทางสังคม ควรส่งเสริมสนับสนุนให้นักศึกษาสนใจเหตุการณ์หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ในสังคม และอาจารย์ผู้สอนควรนำเหตุการณ์ ข่าวสารต่าง ๆ หรือกรณีศึกษา มาวิเคราะห์ร่วมกันกับนักศึกษา เพื่อใช้เป็นข้อมูลให้นักศึกษาได้ฝึกคิด ฝึกความสนใจใน การที่จะแสดงพฤติกรรมกับผู้อื่น สนับสนุนนักศึกษาช่วยงานของภาคีวิชาหรือคณะเพื่อฝึกการสังเกต การจดจำ การทำความเข้าใจในการแสดงออกพฤติกรรมของผู้อื่น และการปรับตัวของนักศึกษา หรือจัดกิจกรรมโรงเรียนจำลองเพื่อให้นักศึกษาแสดงพฤติกรรมต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

3.3 แนวทางการพัฒนาด้านการมีทักษะทางสังคม ควรส่งเสริมสนับสนุนให้นักศึกษาฝึกกระบวนการรับรู้มีการเสวนากลุ่ม จัดกิจกรรม การทำค่าย เน้นการทำงานร่วมกัน รู้จักสร้าง ความสัมพันธ์กับผู้อื่น และฝึกการแสดงออกทางอารมณ์ต่อผู้อื่นอย่างเหมาะสม ควรให้นักศึกษา ช่วยเหลืองานอาจารย์ทั้งในภาควิชาหรือคณะเพื่อเรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่น เพราะนักศึกษาจะได้ฝึก การสื่อสาร การรับฟัง รู้จักใช้ภาษาพูด และภาษาท่าทางที่เหมาะสมเมื่อต้องออกไปฝึกสอนใน โรงเรียนก็จะได้มีทักษะทางสังคมมากขึ้น

การอภิปรายผล

จากการวิจัยแนวทางการพัฒนาความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี สามารถนำมาอภิปรายผล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การศึกษาระดับความฉลาดทางสังคมนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จำนวน 202 คน พบว่า มีระดับคะแนนความฉลาดทางสังคมโดยรวมอยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.01 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.35 ซึ่งสอดคล้องกับ การศึกษาของสิริพัฒน์ เสวกุล (2559 : หน้า 275) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางสังคมและประสิทธิผลใน การทำงานของตัวแทนชายบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง พบว่า ตัวแทนชายบริษัทประกันภัยมีระดับ ความฉลาดทางสังคมในภาพรวมอยู่ในระดับสูง มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.81 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.428 และการศึกษางานวิจัยของธีรพัฒน์ วงศ์คุ้มสิน (2558 : หน้า 87) ได้ศึกษา

ความฉลาดทางสังคมและพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมของนิสิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยเป็นนิสิตคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำนวน 616 คน พบว่า นิสิตคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีความฉลาดทางสังคม และพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมอยู่ในระดับค่อนข้างสูง โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.65 เป็นไปตามทฤษฎีของ Albrecht (2006) และยังสอดคล้องกับทฤษฎีของ Thorndike (1936) ที่กล่าวไว้ว่า ความฉลาดทางสังคม (social intelligence) คือ ความสามารถในการปรับตัวเข้าสังคมและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข สามารถปรับอารมณ์จิตใจให้เข้ากับผู้คนและสิ่งแวดล้อมได้โดยง่าย เขาวนปัญญาชนิดนี้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกคนในการดำเนินชีวิต (เพชรบุรุษ บวรณศิริจรรยา, 2555 : หน้า 124)

เมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบการตระหนักรู้ทางสังคม อยู่ในระดับสูง โดยมีความฉลาดทางสังคมด้านการตระหนักรู้ทางสังคม อยู่ระดับสูง มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.17 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.34 แสดงให้เห็นว่า นักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีความสามารถรับรู้ผู้อื่น สามารถทำความเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่น และเข้าใจสถานการณ์ที่กำลังเกิดขึ้น ทั้งนี้ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาที่เป็นเพศหญิง ซึ่งเพศหญิงเป็นเพศที่อ่านอารมณ์และเดาความรู้สึกของผู้อื่นได้ดีกว่าเพศชาย ดังคำกล่าวของ Ruble (1983 อ้างถึงใน อธิพัฒน์ วงศ์คุ้มสิน, 2558 : หน้า 95) กล่าวว่าเพศหญิงมีลักษณะการรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่น ความรอบคอบ ความคิดสร้างสรรค์ การแสดงออกทางอารมณ์ ความสามารถในการปรับตัวกับผู้อื่น มีอารมณ์สุนทรีย์ อารมณ์อ่อนไหว สามารถหยั่งรู้อารมณ์ของผู้อื่น มีน้ำใจ สุภาพอ่อนโยน ระเบียบเรียบร้อย อดทน มีความเมตตากรุณา เห็นอกเห็นใจผู้อื่นมากกว่าเพศชาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประภาศ ปานเจียง (2556 : หน้า 458) ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดสงขลา พบว่า นักศึกษาเพศหญิง มีระดับความฉลาดทางอารมณ์ในภาพรวมสูงกว่าเพศชาย

ส่วนองค์ประกอบด้านการรู้คิดทางสังคม มีความฉลาดทางสังคมอยู่ระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.96 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.40 และองค์ประกอบด้านการมีทักษะทางสังคม มีความฉลาดทางสังคมอยู่ระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.89 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.47 แสดงให้เห็นว่า ด้านที่มีความฉลาดทางสังคมอยู่ระดับปานกลาง ควรสนับสนุนให้นักศึกษามีความฉลาดทางสังคมในระดับที่สูงขึ้น ผู้ปกครองควรมีส่วนในการส่งเสริมให้นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมที่มีโอกาสได้พัฒนาความฉลาดทางสังคมทั้งในและนอกมหาวิทยาลัย สำหรับมหาวิทยาลัยควรส่งเสริมการเรียนการสอนที่ฝึกให้นักศึกษามีพฤติกรรมกล้าแสดงออก มีภาวะผู้นำ รู้จักการทำงานเป็นทีม ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมถึงมีการสื่อสารและสร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการจัดโครงการที่เป็นการพัฒนาความฉลาดทางสังคม นอกจากนี้ควรมีการสำรวจนักศึกษาที่มีระดับความฉลาดทางสังคมต่ำและจัดกิจกรรมหรือโครงการเพื่อพัฒนานักศึกษาโดยเฉพาะ อาทิเช่น กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ การปรึกษาเชิงจิตวิทยา บทบาทสมมติ สถานการณ์จำลอง และการศึกษานอกมหาวิทยาลัย เป็นต้น

เมื่อพิจารณาตัวชี้วัด พบว่า การรับรู้ผู้อื่น มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่า นักศึกษามีความสามารถในการรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น รวมถึงสามารถรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่นด้วยสอดคล้องกับพัฒนาการตามทฤษฎีจิตสังคมของอีริกสัน ที่กล่าวถึงพัฒนาการในวัยผู้ใหญ่ตอนต้นเป็น

ระยะที่พัฒนาความรู้สึกที่มีต่อผู้อื่น คำนึงถึงความรู้สึกของผู้อื่น ยอมรับผู้อื่นได้ดีขึ้น และสอดคล้องกับทฤษฎีพหุปัญญาของฮาร์วาร์ด การ์ดเนอร์ ด้านความเข้าใจผู้อื่น (Interpersonal intelligence) เป็นความสามารถในการเข้าใจและสร้างความสัมพันธ์สนิทสนมกับบุคคลอื่นมีความสามารถในการสื่อสารระหว่างบุคคล มีความพยายามที่จะเข้าใจมุมมองความคิดหรืออารมณ์ความรู้สึกและเจตนาของผู้อื่นของบุคคลอื่น สื่อสารอย่างเข้าใจผู้อื่น รู้สึกไวต่อความรู้สึกของผู้อื่น ทั้งนี้รวมถึงความไวในการสังเกตน้ำเสียง ใบหน้า ท่าทาง ทั้งยังมีความสามารถสูงในการรู้ถึงลักษณะต่าง ๆ ของสัมพันธ์ภาพของมนุษย์ และความสามารถตอบสนองได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ โดยพบว่า ด้านความเข้าใจผู้อื่นมีความหมายตรงกับความสำเร็จทางสังคม ตัวชี้วัดการรับรู้ผู้อื่น และเป็นด้านหนึ่งที่สำคัญสำหรับบุคคลอีกด้วย

ส่วนตัวชี้วัดที่นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยในระดับต่ำกว่าตัวชี้วัดอื่น ๆ คือ การแสดงออกทางอารมณ์ นั้นหมายความว่า นักศึกษาบางส่วนยังขาดทักษะการควบคุมและแสดงอารมณ์ต่อผู้อื่น โดยมีการแสดงออกที่ยังไม่เหมาะสมเป็นบางครั้ง สอดคล้องกับการแสดงความคิดเห็นของนักศึกษาที่ได้กล่าวถึงการแสดงออกทางอารมณ์ โดยยกตัวอย่างว่า “... เมื่อเจอรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ขับซัดปาดหน้ารถของตน ก็จะมีคำสบถออกมา...” เช่นเดียวกับความคิดเห็นของนักศึกษาอีกคนหนึ่งที่ได้กล่าวถึงการแสดงออกทางอารมณ์ว่า “...บางครั้งที่ผู้ปกครอง หรืออาจารย์ ว่ากล่าวตักเตือนแล้วเกิดความไม่พอใจก็จะแสดงออกทางสีหน้า...” ซึ่งตัวชี้วัดนี้ ควรมีการจัดกิจกรรม โครงการหรือสถานการณ์จริงที่เน้นการแสดงออกทางอารมณ์ ดังแนวทางที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอไว้ เพื่อให้ นักศึกษาฝึกการแสดงออกทางอารมณ์อย่างถูกต้องและเหมาะสม

สำหรับแนวทางส่งเสริมความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ผู้ทรงคุณวุฒิได้แสดงความคิดเห็นว่าควรมีการจัดกิจกรรมค่าย ชมรม หรือโครงการเพื่อศึกษาเรียนรู้สังคมจริงเน้นการตระหนักรู้ทางสังคม มีการลงพื้นที่ ไม่ยึดติดกับห้องเรียนหรือมีการสอดแทรกในรายวิชา เช่น การรับรู้ข่าวสารบ้านเมืองทุก ๆ ด้าน เพื่อฝึกการคิด รู้จักวิเคราะห์ แยกแยะ คิดบวก หรือคิดอย่างสร้างสรรค์ ทำความเข้าใจถึงสถานการณ์ต่าง ๆ ในสังคม เพื่อการตัดสินใจแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมต่อสถานการณ์นั้น เกิดการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นและฝึกปฏิบัติในเรื่องของมารยาทการแสดงออกทางด้านความรู้สึกและการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น การเป็นผู้นำ การสื่อสารและรับฟังผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับ ประณต เค้าฉิม (2549 : หน้า 170) ได้กล่าวว่า บุคคลต้องดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับบุคคลอื่นที่มีความหลากหลายทั้งเพศ วัย บุคลิกภาพ การประกอบอาชีพ การนับถือศาสนา ตลอดจนต่างวัฒนธรรม ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือ ความสามัคคี และความคิดเห็นร่วมกัน การติดต่อสัมพันธ์ ซึ่งจะทำให้บุคคลมีความสุข ความพึงพอใจ การประสบความสำเร็จ ความก้าวหน้าในชีวิต เช่นเดียวกับการที่นักศึกษามาอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสถาบันการศึกษา ซึ่งต้องมีกิจกรรมร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การมีพฤติกรรมที่แสดงออกมาอย่างเหมาะสม เป็นการแสดงถึงพัฒนาการทางสังคมของวัยรุ่น นอกจากนี้ ปารีชาติ เทพอารักษ์ และ อมรรารณ ทิวถนอม (2550 : หน้า 12-13) ได้กล่าวว่า นิสิตเป็นบุคคลที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นต้องเรียนรู้ถึงมิตรภาพในการร่วมมือและการเคารพซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจำเป็นต้องเรียนรู้พฤติกรรมกลุ่มและการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับ จีรพัฒน์ วงศ์คุ้มสิน (2558 : หน้า 96) ที่กล่าวว่าควรมีการพิจารณา และส่งเสริมให้

นิสิตเข้าร่วมกิจกรรมที่มีโอกาสได้พัฒนาความฉลาดทางสังคมทั้งในและนอกสถานบันการศึกษา ส่วนของสถาบันการศึกษาควรมีการจัดการเรียนการสอนที่ฝึกให้นิสิตมีพฤติกรรมมารการกล้าแสดงออก มีการทำงานเป็นทีม รู้จักความรับผิดชอบ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดจนมีการสื่อสารและสร้างสรรค์สัมพันธ์ต่อกัน การส่งเสริมให้นิสิตจัดทำโครงการต่าง ๆ ที่เป็นการพัฒนาคุณลักษณะของความฉลาดทางสังคม ซึ่งการเข้าร่วมกิจกรรม โครงการต่าง ๆ จะมีส่วนในการช่วยให้นักศึกษามีความฉลาดทางสังคมในระดับที่สูงขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลวิจัยสามารถนำผลที่ได้ไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดแนวทางที่จะส่งเสริมให้นักศึกษา โดยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการนำผลวิจัยไปใช้

1. สามารถนำไปประเมิน วางแผนในการพัฒนารูปแบบความฉลาดทางสังคมให้กับนักศึกษาครูในชั้นปีอื่น ๆ ได้

2. จากผลการวิจัยพบว่า ตัวชี้วัดการแสดงออกทางอารมณ์มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้นควรส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดทักษะด้านการแสดงออกทางอารมณ์ เช่น การจัดกิจกรรม การจัดโครงการเพื่อฝึกการแสดงออกทางอารมณ์

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยความฉลาดทางสังคมในสถาบันครอบครัว หรือประชาชนทั่วไป หรือในระดับมัธยมศึกษา

2. การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ควรมีสัดส่วนระหว่างเพศชายและเพศหญิงให้ใกล้เคียงกันกับสัดส่วนของประชากร

3. ควรมีการจัดโปรแกรมการให้คำปรึกษารายบุคคลหรือกลุ่มในการพัฒนาหรือเสริมสร้างความฉลาดทางสังคมให้กับนักศึกษาที่มีผลคะแนนความฉลาดทางสังคมอยู่ในระดับต่ำ